

Společenský rozměr pravoslavné duchovnosti

Z kapitol o empirické teologii Pravoslavné církve

Pravoslavný chrám sv. Václava a Ludmily

Třebíč, 12. června 2020

Obsah

Společenský rozměr pravoslavné duchovnosti	1
Z kapitol o empirické teologii Pravoslavné církve	1
Pravoslavný chrám sv. Václava a Ludmily	1
Třebíč, 12. června 2020	1
Uvedení do tématu	2
Předpoklad duchovního zápasu	2
Učení o „Božím obrazu a podobenství“ v člověku	2
Od víry k teologii svatých Otců	3
Co je to Pravoslaví?	5
Svatá Pravoslavná církev jako „společenství zbožštění“	6
Společenský cíl Pravoslaví	7
O Adamově pádu	8
Jaká je podstata pravoslavné tradice	9
Pravoslaví není jedním z mnoha náboženství	10
Bůh se projeví buď jako Světlo (zářící) nebo jako Oheň (stravující)	10
Kdo jsou teologové Církve	12
O rozdílu mezi pravoslavnou vírou a herezí	13
Jaký je cíl pravoslavné teologie	14
Jaký je rozdíl mezi Pravoslavím a herezí	15
Jediná bezpečná cesta ke spáse	16
Slovo závěrem	17
Příslib mystické zkušenosti Boha	17
Chrám a klášter – centra duchovního života pravoslavného křesťana	19

Uvedení do tématu

Zkušenost, ryzí, pravdivá a nezpochybnitelná zkušenost našich svatých nás vede k poznání a k pochopení toho, co je základem naší křesťanské víry.

Svatý apoštol a evangelista Juda, bratr Páně, ve svém krátkém, ale výstižném evangelním poslání praví: „Milovaní, jakkoli jsem toužil napsat vám o našem společném spasení, považuji teď za nutné napomenout vás, abyste ze všech sil bojovali o víru, která byla jednou provždy darována svatým.“ (Juda 1,3) Na dalším místě svého obecného poslání tehdejším křesťanům dodává: „Vy, milovaní, budujte svůj život na své nejsvatější víře, modlete se v Duchu svatém, uchovávejte se v Boží lásce a očekávejte, že vás milosrdenství našeho Pána Ježíše Krista dovede k věčnému životu.“ (Juda 1,20-21)

Apoštol Juda nebyl jediným, který hovořil o duchovním zápase. Svým způsobem o něm hovořili, svědčili a hlásali všichni naši svatí, ať již svými slovy či, a to především, svými skutky.

Předpoklad duchovního zápasu

Poslechněme si, jak o našem zápase za sjednocení s Pánem a zachování víry hovoří současný pravoslavný světec Justin Nový „Čelijský“:

„Na skutečnost, že člověk věří ve Vzkříšeného Pána pravdivě, poukazuje i to, že sám vede zápas proti hříchu a vášním, a když takto vede svůj zápas, měl by si uvědomit, že vede zápas za nesmrtelnost a věčný život. Pokud ale zápas nevede, pak je jeho víra marná! Neboť pokud se víra člověka nerovná jeho zápasu za nesmrtelnost a věčnost, jaký smysl má taková víra? Pokud s vírou v Krista nedospěješ k nesmrtelnosti a k vítězství nad smrtí, pak k čemu je taková víra? Jestliže Kristus nevstal z mrtvých, to znamená, že hřích a smrt nebyly překonány“.¹

Učení o „Božím obrazu a podobenství“ v člověku

Svatí a ctihodní Otcové nikdy neopomínali připomínat, že naším prvořadým úkolem je vzdávat slávu Bohu, jedině tak se nemůžeme stát na Bohu nezávislími. Být závislým na Boží spravedlnosti, ale ještě více na jeho milosti, umožňuje člověku pronikat do mikrokosmu jeho vlastního srdce a tam nalézat jednotu s Bohem.

---

¹ SVATÝ JUSTIN NOVÝ (Čelijský). *Bez zmrtvýchvstání Krista by nebylo ani křesťanství!*
Překlad dostupný na: <http://pravoslavbrno.cz/8454-2/>.

Pravoslaví vždy svědčilo a nadále svědčí o takové antropologii, která plně odpovídá potřebám člověka, resp. jeho největší touze po něčem opravdu velikém a pravdivém.

„Člověk byl povolán k tomu, aby se stal podobným Bohu, protože byl stvořen, aby se stal bohem.“² Toto patristické učení o podobnosti člověka se svým Stvořitelem, které se děje díky Boží blahodati, má klíčové místo v dogmatické teologii a ovlivňuje veškeré další projevy pravoslavné duchovnosti od ikonografie, přes askezi až po hymnografii.

Nedávno zesnulý starec Georgios Grigoriatský (†2014) nás ujišťuje o tom, že „naše víra není pouhou ideologií, která by mohla být kdykoli nahrazena nějakou novou ideologií,“ ale naopak, pravoslavná víra znamená „život, lásku k pravdě, pravdivou lásku, pokání, modlitbu, život zasvěcený studiu a prohlubování našeho poznání o Bohu“³.

V tomto smyslu jsme všichni povoláni k duchovnímu životu a k poznání tajemství života v Bohu, neboť v Něm „žijeme, pohybujeme se a (díky Němu) jsme“ (srov. Sk 17,28).

Výsledkem skutečné modlitby a opravdové teologie je nazírání (na) Boha (θεωρία του Θεού), tedy stavu, v němž se nacházel i náš praotec Adam, jak nás poučují svatí Otcové. Adam však zůstal ve svém výstupu k Bohu uprostřed cesty, jeho neposlušnost jej zbavila rajske blaženosti.

Od víry k teologii svatých Otců

Otec igumen Efrém Vatopedský ze Svaté Hory Athos říká, že „teologie není pro člověka nějakým vzdáleným a nedotknutelným stavem“⁴. Člověk, který byl stvořen „podle Božího obrazu a podobenství“, může empiricky – tedy ve své vlastní zkušenosti – vcházet do obecnství s Bohem. Svatí Otcové nás učí, že každý z nás se může stát „Boží blahodati (milostí)“ tím, čím je Bůh „ve své přirozenosti“, neboť ho Bůh může naplnit životem, který pro něj nabude hlubokého smyslu.

---

² Více viz ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. *Η θέωσις ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου*. Άγιον Όρος 2000, 74 s. ISBN 960-7553-07-1. Srov. český překlad tohoto díla: GEORGIOS, archim.: *Theosis (čili zbožštění) jako smysl života člověka*. Pravoslavná církevní obec v Brně, Brno 2006, 52 s.

³ Κυριακή της Ορθοδοξίας στην Ι. Μονή ος. Γρηγορίου Άγ. Όρος. In: *Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός*. Α' Τρίμηνο 2009, s. 444.

⁴ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΕΦΡΑΙΜ, Καθηγούμενος Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου. *Εμπειρική και ακαδημαϊκή θεολογία* (Dostupné na: <https://www.pemptousia.gr/2015/12/empiriki-ke-akadimaiki-theologia/>)

„Teologie znamená, abychom žili v Bohu a nechali Boha žít v nás“,⁵ řekl jednou starce Sofronij (Sacharov), další nedávno kanonizovaný světec Pravoslavné církve⁶.

Teologie se nelze naučit, není to rozumová konstrukce, bez ohledu na to, jak je geniální. Teologie je prožívána, je to empirický stav našeho ducha. Teologie se stává obsahem naší modlitby, ale také se vyvíjí, žíví se modlitbou. Svátí Otcové říkají, že „teolog je ten, kdo se modlí, a že ten, kdo se skutečně modlí, je také pravým teologem“⁷.

Pravoslavná tradice jasně prokázala, že pro dosažení skutečné empirické teologie je třeba žít v hesychasticko-asketickém rozměru, který je určován: poslušností, modlitbou a teologií. Jak jednou řekl ctihodný starce Efrém Katunakiotský⁸, „poslušnost přináší modlitbu a modlitba přináší teologii jako empirický stav“. Starce Efrém považoval „blahoslavenou poslušnost“ za základ pro získání daru teologie.

Pravá teologie je slovo o Bohu, které je výsledkem sjednocení (člověka) s Bohem. Bez tohoto sjednocení chybí schopnost hovořit o Bohu. Je to jako mluvit o městě, které jste nenavštívili, empiricky – to jest z vlastní zkušenosti – jste ho nepoznali. Taková teologie se pak stává bezplodnou a zůstává v mezích stvoření, přehlíží zjevení nestvořeného světa uvnitř stvoření, a nepřispívá tak ke skutečné realizaci společenství s Bohem.

Svatý Řehoř Palama zdůrazňoval, že teologie zbavená znalosti a zkušenosti nestvořených Božích energií je tak vzdálená od skutečné teologie a nachází se tak daleko od společenství s Bohem, jak je vzdáleno poznání od jeho získání. Je tomu tak proto, že říci něco o Bohu a sjednotit se s Bohem není to stejné⁹.

---

⁵ ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Οικοδομώντας τον ναό του Θεού μέσα μας και στους αδελφούς μας*, I. Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2013, sv. Α , s. 57.

⁶ СТИХОДНÝ СОФРОНИЈ З ЕССЕХУ. *Na Svaté Hoře nikdo o Bohu nehovořil, ale všechno a všichni o Nĕm svědčili*. Dostupné na: <https://pravoslavbrno.cz/na-svate-hore-nikdo-o-bohu-nehovoril-ale-vsechno-a-vsichni-o-bohu-svedcili/>. Více o tomto svěťci: <https://orthodoxartsjournal.org/the-icon-of-a-new-saint-sophrony-the-athonite/?fbclid=IwAR1FOnFnMkW4tcHbC81aSAhyH0B1bS7uQxqnrRgwkz7hG1Cz4Ai6bYcr9A>

⁷ «Ει θεολόγος ει προσεύξη αληθώς. Και ει αληθώς προσεύχη, θεολόγος ει». Ευαγρίου Ποντικού, Περὶ προσευχῆς 60, PG 79, 1180B.

⁸ СТИХОДНÝ ЕФРѢМ КАТУНАКИОТСКÝ. *Svatořečení ctihodného Josefa Hesychasty a spolu s ním dvojice svatohorských starců*. Dostupné na: <https://pravoslavbrno.cz/svatoreceni-ctihodneho-josefa-hesychasty-a-spolu-s-nim-dvojice-svatohorskych-starcu/>.

⁹ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ. *Υπέρ των ιερώς ησυχάζοντων* 1,3,42. Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, επιμέλεια Π. Χρήστου, τομ. Α , Θεσσαλονίκη 1962, s. 453.

Svatý Řehoř Palama rozlišuje mezi touto intelektuální, akademickou teologií a theoptií (patřením na Boha). Teologie je tak vzdálená od theoptie jako např. poznání nějaké věci od jejího vlastnění. Ten, kdo má zkušenost Boží blahodati, jako např. naši svatí, to jest zkušenost jednoty s Bohem, může hovořit autentickým, prostým způsobem o Bohu, může správně teologizovat.¹⁰

Co je to Pravoslaví?

Někdy je pravoslaví mylně označováno za kulturní fenomén.

Ale to není správné pochopení toho, čím pravoslaví je a čím také vždy bylo.

Pravoslavní teologové uvádějí, že pravoslaví je vědou, tedy „lékařskou vědou“ v souladu s dnešními kritérii. „Pravoslaví není ani politický ani společenský systém, neboť ten nemá přímý vztah k osobní spáse člověka, tzn. ke spáse jeho duše.“

Pravoslaví je založeno na těchto dvou principech: „Slovo se stalo tělem.“ (Jn 1,14) a „V Hádu není pokání.“

Samozřejmě, že v pravoslaví existují předpoklady k vytvoření specifické kultury. „Pravoslaví jako takové však není žádnou kulturou,“ jak nás poučuje otec Joannis Romanidis.

Co mnohé překvapí, je názor, že pravoslaví není dokonce ani náboženstvím (věrovyznáním). Upřesněme to. Pravoslaví není pouhým druhem náboženství ve srovnání s ostatními druhy věrouk.

„Pravoslaví ode všeho ostatního odlišuje jeden jedinečný fenomén, který se v jiných věroukách a náboženských systémech nevyskytuje. Jde o jev antropologický a terapeutický.“¹¹ V tomto smyslu se Pravoslaví odlišuje od čehokoli jiného. „Pravoslaví je totiž terapeutickou výchovou (metodou), která léčí lidskou osobnost.“

Dobrý lékař nečiní rozdíl mezi nemocnými, kteří k němu přicházejí, ale stará se a pečuje o zdraví všech lidí bez rozdílu. Nepohlíží ani na společenské postavení, úroveň vzdělání anebo ekonomický stav, ale ani na druh náboženství či mravní chování daného člověka, který je nemocný.

---

¹⁰ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΕΦΡΑΙΜ, Καθηγούμενος Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου. *Εμπειρική και ακαδημαϊκή θεολογία* (Dostupné na: <https://www.pemptousia.gr/2015/12/empiriki-ke-akadimaiki-theologia/>)

¹¹ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Τι είναι η Ορθοδοξία. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 30.

„Dobrý lékař se dívá pouze na to, zda člověk, který k němu přichází, je nemocný, nebo ne. A pokud je nemocný, pak se tento lékař zajímá o jeho zdraví a snaží se ho uzdravit. Vyléčit jeho utrpení.“

Jeden ze základních poznatků Boží dobrotivosti a lidumilnosti nás učí o tom, že Bůh miluje nejen své svaté, ale všechny lidi bez výjimky. Miluje jak hříšníky, tak lidi rouhavé, ale dokonce i ďábla. „Bůh si přeje uzdravení všech.“

„Bůh si to přeje, ale ne všechny může skutečně uzdravit, neboť ne všichni chtějí být uzdraveni.“

„Skutečnost, že Bůh je láska a že chce uzdravit všechny, a že také všechny stejně miluje, bylo potvrzeno a nadále se potvrzuje díky zkušenosti všech těch, kteří byli zbožštěni, tedy těch lidí, kteří dosáhli zbožštění (theosi), jinými slovy „theoptii“, a viděli Boha.“¹²

„Bůh tedy uzdravuje pouze ty, kteří si přejí být uzdraveni a kteří ho prosí, aby je uzdravil.“ Také v Pravoslaví funguje princip svobodné vůle, a snad více než kdykoli jinde.

Někdo tedy musí sám od sebe, bez donucení, bez násilí, svobodně vstoupit do Církve, přiblížit se ke vhodným lidem, kteří mají osvětlení a zkušenost, a kteří se vyznačují znalostí terapeutické metody v rámci pravoslavné tradice, a vůči těmto lidem musejí zachovávat poslušnost, aby mohli být vyléčeni.

Svatá Pravoslavná církev jako „společenství zbožštění“

Svatý Řehoř Palama učí o vztahu zkušenosti a teologie, a vychází přitom z učení svatých Otců a z tradice spjaté se Svatou Horou Athos.¹³

Svatá Pravoslavná církev je podle svatého Řehoře Palamy nositelkou a ochránkyní prvotního učení o zbožštění, neboť sama vytváří „společenství zbožštění“ (κοινωνία θεώσεως).

Podobně zářivým plodem svatosti byl rovněž nedávno zesnulý blažený starce Sofronij (Sacharov), který nám stihl předat odkaz svého starce – svatého Siluána Athosského a jeho osobní zkušenosti zření Boha. Jak pravil archim. Georgios

---

¹² (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Τι είναι η Ορθοδοξία. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 31.

¹³ ΒΙΖ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ.: *Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς – Διδάσκαλος της θεώσεως*. Άγιον Όρος 2006, s. 35.

Grigoriatský, právě osobnost starce Sofronije napomohla znovuobnovit neptickou zkušenost Svaté Hory a svatého Řehoře Palamy pro naši dobu.¹⁴

Starec Sofronij mimo jiné říkal: „To, co tolik hledáme, se neomezuje na náš nepatrný každodenní život. Toužíme po sjednocení s Bohem, po tom, abychom do sebe přijali Jeho život v celé jeho šíři, ono světské i ono božské.“¹⁵ a dále dodává: „Naším cílem je život s Kristem-Bohem, nesmrtelnost, věčnost.“¹⁶

Dnes již ctihodný starec Sofronij se spolu s námi ptal na to, jak „dosáhnout stavu, v němž nebudeme podléhat rozkladu a tlení“, „jak dosáhnout spásy“, na což sám vzápětí odpovídal slovy: „Uvědomme si, že náš život je tak krátký a jeho cíl tak vysoký, a přitom tak vzdálený.“¹⁷ Z jeho moudrých poučení, získaných díky Božímu osvícení, se můžeme přesvědčit, že „pro Pravoslavnou církev znamená spása člověka jeho zbožštění,“ čili theosi. A co znamená theose? Starec Sofronij byl přesvědčen, že theose znamená, abychom „žili tak, jak žil Kristus, abychom si osvojili Kristovo smýšlení a vnímání a zachovali je až do posledního okamžiku našeho pozemského života“¹⁸.

Společenský cíl Pravoslaví

Terapie, čili pravoslavná léčba, o níž hovoříme, je uzdravením noetické energie duše člověka, a je-li taková léčba úspěšná, pak jejím výsledkem je zrod společensky zdravého jedince, který je připraven jednat společensky ve všech sférách života.

A takový člověk, který je uzdraven, je mlčky rukopoložen na lékaře ostatních, kteří ještě nejsou uzdraveni.

„Neboť lékařská věda, které říkáme Pravoslaví, se od ostatních věd liší v tom, že ten, který byl uzdraven, se automaticky stává uzdravovatelem ostatních.“¹⁹

V původní Církvi se všichni křesťané nacházeli v tomto duchovně vyvrážděném stavu. A to bylo také posláním starobylé Církve...

---

¹⁴ Viz ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ.: Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς – Διδάσκαλος της θεώσεως. Άγιον Όρος 2006, s. 65.

¹⁵ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ (Σαχάρωφ), αρχιμ.: *Περί πνεύματος και ζωής*. Έσσεξ Αγγλίας 1995, s. 17.

¹⁶ Tamtéž, s. 18.

¹⁷ Tamtéž, s. 18–19.

¹⁸ Tamtéž, s. 19.

¹⁹ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ο Κοινωνικός σκοπός της Ορθοδοξίας. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 32.

O Adamově pádu

Svatí Otcové říkají, že při „pádu“ člověka v Ráji se jeho mysl (ο νοός) zatemnila.

Svatí Otcové se nezabývají ani tolik samotným Adamem jako člověkem, ale spíše jeho myslí.

Otcové hovoří o „nerozumné myslí“ našeho praotce Adama.

Ve všech patristických dílech je hlavním tématem pádu „zatemnění myslí“ prvního člověka (ο σκοτασμός του νοός).

Jak o těchto věcech vlastně víme, odkud jsme se o nich dozvěděli? Jak víme, co je to pád, co je to Ráj?

Ve své podstatě vedle sebe paralelně existují dvě svatootcovské tradice, které se dotýkají tématu Ráje a dalších souvisejících aspektů genese člověka.

Tyto svatootcovské tradice shrnuje ve svém díle sv. Jan Damašský (7-8. stol), aniž by k nim sám zaujímal své vlastní stanovisko.

Jedna z tradic praví, že v Ráji byla mysl Adama „osvícena“, zatímco druhá z tradic hovoří o tom, že v Ráji byla Adamova mysl „ve stavu theoptie“ (zření Boha), a že právě toto zření bylo pro Adama „jeho Rájem“, tedy že mohl patřit na Boží slávu.

Jak Alexandrijská, tak Kappadocká tradice (sv. Basil Veliký) se drží názoru, že „Adam by v době před svým pádem ve stavu theoptie, zatímco Antiochijská tradice (sv. Jan Zlatoústý) tvrdí, že jeho mysl byla jednoduše osvícena“²⁰.

Osvícení je podle svatých Otců „přebývání Ducha Svatého v srdci člověka“, takže se člověk stává chrámem Ducha Svatého, a sám Duch Svatý působí uvnitř jeho myslí a člověka zpětně osvětluje. A takový člověk je pak osvícený. Podle Antiochijské tradice byla právě taková Adamova mysl v Ráji.

Svatý Jan Damašský nezaujímá žádné stanovisko ve vztahu k tomu, zda byla Adamova mysl před jeho pádem „pouze“ osvícena, nebo zda byl Adam ve stavu theoptie (tedy v neustálém zbožštění).

Co je podstatné, že také my dnes jsme ve stavu „zatemnění“, podobně jako na počátku Adam, který zhřešil.

---

²⁰ Více viz ATHANÁSIOS Z PARU (Αθανασίου Παρίου. Επιτομή. Συλλογή των Θείων της Πίστεως Δόγματων. Λειψία. 1806, s. 256-257.)

Tato zatemněná mysl si vyžaduje léčbu, terapii. A jediná účinná léčba spočívá právě v osvícení a zbožštění. Tato léčba má tedy dvě fáze. Theose pak znamená úplné uzdravení.

Co ale znamená, když je mysl zatemněna? „To znamená, že noetická energie lidského srdce nepůsobí správně. Noetická energie začíná fungovat správně pouze tehdy, když člověk projde očištěním a dosáhne osvícení.“²¹

Poté, co došlo k pádu prvního člověka, a kdy zhřešil proti Bohu, se jeho mysl zatemnila.

To znamená, že mysl přijala a byla naplněna myšlenkami negativního obsahu, tzv. logismoi. Jde vlastně o jakési pomatení (konfuzi) myšlenek. Myšlenky začínají působit v mysli, tedy tam, kde být nemají, neboť náležejí rozumu (logické části duše). Mysl však musí být zcela prázdná od těchto logismů, aby do člověka mohl vstoupit Duch Svatý, učinit si u něj příbytek a zůstat v jeho nitru.

Jaká je podstata pravoslavné tradice

„Pravoslavná tradice nabízí metodu terapie mysli člověka čili jeho duše.“²²

Tato terapie má dvě hlavní fáze, jak již bylo řečeno: osvícení a theosi.

Theose (jinak též řečeno theoptie) je úplným uzdravením, vyléčením člověka. Tato terapeutická metoda, kterou přináší pravoslaví, je předávána (jak to také vyplývá z řeckého slova „paradítai“ čili předání) z pokolení na pokolení skrze osoby, kteří jsou nositeli zcela svébytné teologické zkušenosti (empirie) a kteří dospěli do stádia osvícení a theose. Tím se stali někým, kdo je schopný uzdravovat i ostatní.

Jak lze vidět, nejde o pouhé přenesení nějakých poznatků či znalostí z knih, ale předání a následování duchovní zkušenosti osvícení a zkušenosti zbožštění (theose).

---

²¹ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Περί της πτώσεως του Αδάμ. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 39.

²² (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ποιά είναι η ουσία της Ορθόδοξου Παραδόσεως μας. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 39.

Pravoslaví není jedním z mnoha náboženství

U mnoha osob převládá názor, že Pravoslaví je jednou z mnoha různých věrouk, druhů náboženství, jehož hlavní náplní je připravit člověka na život po smrti, tedy aby si člověk zajistil své vlastní místo v Ráji.

Někteří křesťané se domnívají, že pokud budou správně, tedy pravoslavně věřit, zajistí si toto místo v Ráji, a tím i svůj budoucí život.

Druhá skupina křesťanů se domnívá, že díky tomu, že věří správně, tj. pravoslavně, že si tím zajišťují především tento současný život, tedy to, že se jim bude žít dobře zde na zemi, že budou oplývat zdravím a požehnáním.

To, co je však ještě důležitější, je otázka, kdo se vlastně skutečně a hluboce zajímá o to, zda existuje či neexistuje Bůh. Kdo Ho skutečně ve svém životě hledá?

Z výše uvedeného také vyplývá, že v rámci duchovního života často, mnohdy i nepozorovaně, dochází k různým krajnostem, které odvádějí věřícího křesťana od pravé cesty, nebo spíše: nedovolují mu vejít hlouběji k základům jeho víry, ale naopak vzbuzují falešnou představu, že stačí se držet toho, čemu jsme se jednou naučili, a plnit si rámec našeho křesťanského „zákona“, do hloubky se však více nepouštět.

Svatí Otcové se nikdy nezajímali ani tak o to, co se stane s člověkem po smrti, jako spíše o to, „čím se stane člověk v tomto životě“.

Tito Otcové díky své empirii – zkušenosti duchovního života totiž poznali, že „po smrti neexistuje terapie naší mysli, ale že je třeba toto uzdravení začít již zde, v tomto pozemském životě, neboť v hádu (pekle) není pokání již možné“²³.

Také proto pravoslavná teologie není, jak by se možná zdálo, ani „nadpřirozená“ (transcendentální), ani týkající se pouze věcí budoucích (eschatologická), ale je čistě „endokosmická“ (niterně související s tímto světem). Je tomu tak proto, že Pravoslaví se „vždy zajímá o člověka v tomto světě, v tomto životě, a nikoli po smrti“.

Bůh se projeví buď jako Světlo (zářící) nebo jako Oheň (stravující)

Z pohledu pravoslavné teologie mají všichni lidé na tomto světě před sebou stejný konec. Ať už je někdo pravoslavným křesťanem nebo buddhistou,

---

²³ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Η Ορθοδοξία δεν είναι θρησκεία. In: Πατερική Θεολογία. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 46.

hinduistou či člověkem nevěřícím, ať už je jakýkoli, „cílem každého člověka na této zemi je spatřit Boží slávu“.

Všichni lidé uvidí v době Druhého příchodu Pána Ježíše Krista na tento svět „Boží slávu“, a z tohoto pohledu mají tedy všichni lidé před sebou stejnou perspektivu a stejný konec.

„Všichni přirozeně uzří božskou slávu, ale každý odlišně: ti, kteří dosáhli spásy, uzří Boží slávu jako *Světlo nejsladší a nevečerní* (které nikdy nezapadá), ti, kteří budou odsouzeni (zaslouživší si peklo), uzří stejnou Boží slávu, avšak jako „oheň stravující“ (Žid 12,29), tedy jako oheň, který je bude pálit.“

To, zda někdo z nás uvidí Boha, tedy Jeho božskou slávu, Jeho Světlo, je něčím, co se stane, ať už si to přejeme či nikoli. Prožitek a zkušenost s tímto Světlem (slávou, milostí) bude však odlišná jedněch od druhých.

Můžeme tedy říci, že smyslem a hlavním posláním Církve a jejich pastýřů, kněží, není jejich pomoc každému z nás, abychom uzřeli tuto slávu, nýbrž jak každý z nás z lidí uzří Boha.

Nikoli, aby viděl Boha, aby se s Ním setkal, nýbrž jak Ho nakonec uvidí.

„Hlavním dílem, které má Církev uskutečňovat, je zvěstovat lidem o existenci Boha, jediného pravého Boha, a že tento Bůh se zjevuje buď jako *Světlo*, nebo jako *Oheň stravující*.“²⁴

Otec Joannis Romanidis dodává, že všichni lidé získají určitou malou zkušenost a budou moci patřit na Boha už ve chvíli odchodu jejich duše z těla, tedy ve chvíli jejich biologické smrti.

„Příprava členů Církve, jakož i všech lidí, kteří chtějí spatřit Boha jako Světlo, je z její podstaty terapeutickou výchovou (vedením a současně metodou), která musí, chtě nechtě, začít a skončit se již v tomto životě.“²⁵ Neboť po smrti již není pokání. Toto terapeutické vedení je hlavním smyslem pravoslavné tradice a současně hlavní péčí Pravoslavné církve.

Toto vedení v sobě zahrnuje tři stádia duchovního života člověka:

---

²⁴ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Η Ορθοδοξία δεν είναι θρησκεία. In: Πατερική Θεολογία. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 47.

²⁵ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Η Ορθοδοξία δεν είναι θρησκεία. In: Πατερική Θεολογία. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 48.

- očištění od vášní
- osvětlení Boží milostí (blahodati) Ducha Svatého
- a theose, opět působením blahodati Ducha Svatého

„Pokud někdo v tomto životě nedosáhne alespoň stavu určitého osvětlení, nemůže spatřit Boha jako Světlo ani v tomto životě, ale ani v tom budoucím.“²⁶

Svatí Otcové se velmi zajímají o každého jednoho člověka a jde jim o jeho duchovní uzdravení, které sami svým duchovním zápasem dosáhli.

Ten, kdo dnes potřebuje uzdravení (v tomto exaktně pravoslavném slova smyslu), tedy duchovní terapii (myšleno jako cíl léčby, nikoli pouze její průběh), je každý člověk bez výjimky, která cítí zodpovědnost před Bohem začít toto dílo ještě dnes, v tomto životě, neboť v tomto životě může ještě něčeho takového dosáhnout. Jen v tomto životě. Nikoli v tom budoucím. Nikoli po smrti.

Náš Pán Ježíš pravil: „Já jsem cesta.“ (Jn 14,6)

A k čemu směřuje tato cesta?

Nikoli pouze do věčného života.

Kristus je cestou ke svému, ale také k našemu (nebeskému) Otci.

Kristus se člověku zjevuje nejprve v tomto životě a ukazuje mu cestu k Otci.

Touto cestou je sám Kristus.

„Jestliže člověk neuvidí Krista ještě v tomto životě, alespoň prostřednictvím smyslů své mysli, neuvidí ani Otce, to znamená Boží Světlo ani v životě budoucím.“²⁷

Kdo jsou teologové Církve

Otec Joannis Romanidis vysvětluje, že skuteční teologové Církve jsou ti, kteří dosáhli „theorie“ (čili nazírání). *Theorie* (řec. η θεωρία) spočívá v osvětlení a v theosi (čili zbožštění člověka).²⁸

²⁶ Viz NIKETAS STETHATOS: *Filokálie* (Νικήτα Στηθάτου, Φιλοκαλία, Δ΄, vyd. Άστερος, 1976, s. 134, odd. 79.)

²⁷ Viz METROPOLITA JEROTHEOS (VLACHOS): *To Πρόσωπο στην Ορθόδοξη Παράδοση*, έκδοσης Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου, Λεβιάδεια 1994, s. 162.

„Osvícení je neustálý stav, který trvá celý den a celou noc, dokonce i během spánku. Zatímco theose je stav, během nějž člověk spatřuje Boží slávu, a trvá tak dlouho, jak dlouho si přeje sám Bůh.“²⁹

Může se stát, že někdo, kdo je osvícen, nemusí dospět do stavu theose. Bůh totiž, který theosi daruje, sám posuzuje, zda je nutné, aby přivedl nějakého osvíceného člověka (Duchem Svatým) až do stavu theose.

Dokonce lze říci, že pokud Bůh někoho nepřivede až k theosi, pak to znamená, že pro jeho duši je to vpravdě vhodnější, neboť v opačném případě by mohla theose danému člověku spíše uškodit, např. tím, že by vedla k jeho pýše.

„Bůh přivádí člověka k theosi tehdy, když vidí, že takový člověk je v duchovním nebezpečí anebo je nezbytné, aby jí dosáhl, ať již proto, aby získal posílení či podporu, nebo dokonce, aby ho připravila k vykonání nějakého poslání.“

Když je potřebné, aby nějaký člověk získal zkušenost theose (zbožštění), Bůh sestupuje a obdarovává (tímto darem) takového člověka, to znamená, že „mu zjevuje svou slávu, své nestvořené Světlo“.

Všechny tyto stavy nejsou ničím automatickým. Dávají se jako dar od Boha, a současně bývají často plodem asketického úsilí, velké pokory a smíření. Vždyť stále, i dnes, platí ona evangelní moudrost, že „Bůh se pyšným protiví, ale pokorným dává svou milost“ (1Pt 5,5).

Jak doplňuje otec Joannis Romanidis, ve všech těchto stádiích duchovního vzestupu člověka k Bohu platí, že poznání Boha není záležitost metafyzická, ale čistě „empirická“, to znamená, že „nejde o výsledek filosofického rozjímání“³⁰.

O rozdílu mezi pravoslavnou vírou a herezí

Zásadní rozdíl mezi Pravoslavím a herezí, který je mimochodem nesmírný, je ten, že v herezi neexistuje terapie lidské mysli. V pravoslaví je naopak tato terapie mysli člověka možná. „V pravoslaví dochází k uzdravení (čili terapii)

---

²⁸ Viz (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ποιοί είναι οι θεολόγοι της Εκκλησίας. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 49.

²⁹ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ποιοί είναι οι θεολόγοι της Εκκλησίας. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 50.

³⁰ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ποιοί είναι οι θεολόγοι της Εκκλησίας. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 51.

mysli. V pravoslaví existuje terapie lidské osobnosti, přičemž důkazem tohoto tvrzení jsou svatí.“

Hereze se povětšinou zabývají výlučně životem po smrti. Heretikem je někdo, jehož věrouka je odlišná od pravoslaví, to znamená, že je heterodoxní, a tato věrouka mu nedovoluje dosáhnout očistění a osvícení. „Pravoslaví však nabízí tento druh uzdravení, a díky tomu vede člověka k očistění (řec. κάθαρσι) a k osvícení (řec. φωτισμό).³¹

Jaký je cíl pravoslavné teologie

Co se týče Božího zjevení člověku, zůstává posvátná Tradice Pravoslavné církve napříč staletí nezměněná. Toto odhalení Boha vůči člověku zůstává navzdory průběhu staletí stále stejné.

„Toto zjevení bylo a nadále je stejné, a dělo se stejně všem zbožštěným (osobám) od epochy Adama až po dnešní dobu. Všichni zbožštění lidé (proroci, apoštolé, svatí...) totiž přijímají stejnou zkušenost v Duchu Svatém během theose, to znamená tehdy, když se jim zjevuje sám Kristus.“³²

Jediný rozdíl (mezi Starým a Novým zákonem) je ten, že v době starozákonní se Kristus zjevoval „netělesně“, zatímco v době novozákonní, kdy došlo ke Vtělení Božího Slova, Kristus zjevuje člověku svou oslavenou lidskou přirozenost (viz Proměnění na Hoře Tábor).

Výše uvedená slova přivádějí k závěru, že v pravoslavné teologii se poznání o Bohu potvrzuje – znovu odhaluje – v osobě každého světce v jeho konkrétní době. Toto poznání je vlastně samotným zjevením Boha člověku a má vždy stejnou přirozenost. Jediné, co je odlišné, je stupeň či odlišnost ve stupni plnosti tohoto zjevení v osobě každého jednoho světce, tzn. člověka, který dosáhl zbožštění.

„Když se Bůh někomu odhaluje, tak se zjevuje v míře, kterou sám určuje a v níž se sám Bůh chce nějakému člověku zjevit, a současně tak činí v míře, v níž je daný člověk schopen zjevení přijmout, v míře, ve které je člověk schopen toto Boží zjevení vměstnat do svého nitra. Nejvyšším stupněm Božího zjevení

---

³¹ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Περί της διαφοράς μεταξύ Ορθοδοξίας και αιρέσεως. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 127.

³² (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Στοχασμός στην Ορθόδοξο θεολογία. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 196.

člověku je to, které se děje o (svaté) Padesátnici. Tehdy Duch Svatý uvedl apoštoly „do veškeré pravdy“.³³

„Jakmile však přijde on, Duch pravdy, uvede vás do veškeré pravdy, neboť nebude mluvit sám ze sebe, ale bude mluvit, co uslyší. A oznámí vám, co má přijít.“ (Jn 16,13)

Jaký je rozdíl mezi Pravoslavím a herezí

Posvátná tradice Pravoslavné církve sestává z části ústní a z části písemné. Těmito psanými texty a knihami jsou Starý a Nový zákon, ale rovněž ustanovení Všeobecných sněmů a svatých církevních Otců. Podobné písemné památky a texty mají rovněž ti, kteří vyznávají neomylnost papeže, a rovněž protestanté.

Jaký je tedy zásadní rozdíl mezi pravoslavnými křesťany a věřícími ostatních křesťanských vyznání? Proč jsou vlastně někteří pravoslavní a ostatní heretici? Jaký je onen podstatný a skutečný rozdíl mezi pravoslavnými a heretiky?

Otec Joannis Romanidis vysvětluje tuto pasáž následovně:

„Domnívám se, že k tomu, abychom mohli pochopit tento zásadní rozdíl, si lze vzít za příklad např. lékařskou vědu. V ní se nacházejí lékaři, kteří jsou členy určité „lékařské komory“. Není-li nějaký lékař členem této komory, nemůže své lékařské povolání vykonávat. Aby mohl nějaký lékař zákonně vykonávat svou profesi, musí být nejen absolventem akreditované lékařské fakulty, ale rovněž členem lékařské komory. To stejné platí také o právnících. U těchto vědeckých disciplín platí potřeba neustálého ověřování a přezkušování nabitých znalostí, neboť v případě nějakého vybočení či odchylky od správného postupu a výkonu tohoto povolání, bývá daný lékař souzen příslušným orgánem této profesní komory, k níž patří, a může být dokonce zbaven i jejího členství.

To stejné se však děje také v Církvi.

Podobný postup se uvnitř posvátného Těla Církve nazývá odloučením nějakého jejího člena, to jest exkomunikace, a v případě církevní hodnosti: suspendace.

Tímto způsobem jsou heretici exkomunikováni (je nad nimi vyhlášena anathema) z Těla Církve.

Podobně jako v obci lékařské, v případě nějakého pseudolékaře (šarlatána), který nemá povolení někoho léčit, tak ani v Církvi není možné, aby bylo

---

³³ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Στοχασμός στην Ορθόδοξο θεολογία. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 197.

nějakému heretikovi dovoleno uzdravovat, tj. provádět terapii lidské duše. Neboť, je-li heretik, neumí a ani nemůže uzdravovat.

A tak, opět užívající příkladu z prostředí lékařského, lze říci, že jelikož není možné, aby někdy došlo ke spojení nějakých šarlatánů a skutečných lékařů, členů Lékařské komory, stejně tak není možné, aby došlo ke sjednocení mezi pravoslavnými a heretiky. Skutečný lékař není ten, který pouze studuje z mnoha lékařských knih, nýbrž a jedině ten, který vystudoval lékařskou fakultu na příslušné univerzitě a kromě toho byl po určitou nezbytnou dobu „na praxi“ u nějakého zkušeného profesora majícího nezbytnou odbornost a „atestaci“, aby mohl uzdravovat nemocné.³⁴

Jediná bezpečná cesta ke spáse

Ani pouze jediný způsob spásy, ani pouze bezpečný způsob spásy, ale „jediný bezpečný způsob našeho spasení“.

Řekneme-li, že (Pravoslaví) je jediný způsob spasení, znamená to, že z pohledu Božího milosrdenství vyloučíme jakoukoli Boží činnost. Omezíme tím Boha jen určitým tvarem anebo osnovou. Pokud chce Bůh v tento konkrétní okamžik jít k národu Mao Mao a někomu z jeho obyvatel se zjevit a říci mu: „Já jsem Bůh Abrahamův, Izákův a Jákobův, který se vtělil, byl pohřben a vstal z mrtvých, věř mi, já tě spasím“, a vzít ho na (ohnivý) vůz, jak to kdysi učinil proroku Eliášovi, má na to Bůh přirozeně právo a může to učinit. Bůh se nebude zodpovídat nikomu z nás. Jestliže to chce učinit, tak to učiní. Pokud chce Bůh spasit někoho mimo Církev, má na to právo. My nebudeme Bohu ukazovat cestu ani mu nebudeme určovat, aby se Bůh pohyboval v kruzích, které my, lidé, načrtáme.

Pokud řekneme, že Pravoslavná církev je bezpečným způsobem spasení, jen bezpečným způsobem spasení, znamená to, že kromě Pravoslavné církve existují i jiné bezpečné způsoby spásy, skrze něž může být člověk spasen, a být si tím jist. Jaký má tedy pravda význam, pokud kromě Pravoslavné církve existují i jiné cesty, které zachraňují člověka s jistotou?

Pokud jsme spaseni stejně jistě tím, že jsme v pravdě i v iluzi, jaká je pak skutečná hodnota pravdy? Pravda musí mít nějakou hodnotu. Pokud tedy, a to nyní opakuji, řekneme, že (Pravoslaví) je bezpečná cesta, a přitom ponecháváme i další bezpečné cesty, tak se tím pravda vyprazdňuje, pravda tím ztrácí svou hodnotu. Pokud znovu řekneme, že (Pravoslaví) je jedinou cestou, zužují Tím Boží milosrdenství, přivádím ho do úzkých.

---

³⁴ (†) ΡΩΜΑΝΙΔΟΥ, Σ. Ι. Ποιά είναι η διαφορά μεταξύ Ορθοδόξων και αιρετικών. *In: Πατερική Θεολογία*. Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγιορείτου. Θεσσαλονίκη 2004, s. 203-204.

Pokud však řekneme, že Církev je „jedinou bezpečnou cestou spásy“, pak pravdu tím pokládáme na piedestal, kam náleží a který si zaslouží.

Můžeme pak říci: „Máte jistotu, že se nacházíte v pravdě.“

A na Bohu, na Božím milosrdenství pak ponecháváme další možnosti, aby Bůh konal tak, jak jen On sám chce.

My dobře víme, že v Pravoslavné církvi, ne v našich občanských průkazech, v pravdě uvnitř Pravoslavné církve máme zajištěnu spásu. Protože Pravoslavná církev je *jedinou bezpečnou cestou spásy*.

Pokud existují cestičky, skrze které Bůh zachraňuje svět, je to Jeho věc.

A proto můžeme říci, stojíce pevně na základě nekonečného Božího milosrdenství, lásky a dobrotivosti, že Bůh bude mít cesty a bude mít jistě i způsoby, jak spasí lidi, kteří neměli náležitě podmínky, neměli příležitost naučit se pravdě pravoslavné víry. Ale to je pouze a jenom Jeho věc. My pevně stojíme na svém přesvědčení.³⁵

Slovo závěrem

Příslib mystické zkušenosti Boha

Při hlubším bádání a reflexi nad stavem dnešní společnosti můžeme dospět k závěru, že obecným problémem dnešní doby se zdá být lhostejnost nejen vůči tradici a tradičním hodnotám, ale současně i vůči jakékoli kontinuitě hodnot.

Lidé často hledají své vzory v pochybných zákoutích a lákavých pokušeních nové doby, ve spiritualitách „tajemného a nepoznaného“ Východu, a proto zůstávají nedotčeni výzvou evangelní prostoty, jejíž hlas často zapadá pod vrstvou jiných, daleko průbojnějších klišé, které mají za cíl odvést člověka od pravých a skutečných hodnot.

Avšak jedině v křesťanství, čili v Církvi, může člověk zrealizovat své lidství, neboť pouze v ní může naleznout „společenství Boha s lidmi“ a dosáhnout zde

---

³⁵ EPIFANIOS THEODOROPOULOS. *Jediná bezpečná cesta ke spáse*. Překlad dostupný zde: <http://pravoslavbrno.cz/jedina-bezpecna-cesta-ke-spase/>. Srov. „Η μητέρα μας Εκκλησία“ (Naše Matka Církev), Archim. Jannis Kostof, str. 323-325).

„nejvyšší schopnosti svého bytí“, čili theosi. Jedině Církev mu „dává možnost dosáhnout skutečného lidství“³⁶, jak svědčil starc Georgios Grigoriatský.

„V Církvi totiž existuje možnost zakusit mystickou zkušenost Boha.“³⁷ Člověk naopak nemůže dosáhnout zklidnění a vnitřního uspokojení pouze prostřednictvím nějakého vnějšího vztahu s Bohem. „Nebot' člověk byl stvořen k tomu, aby se stal zamilovaným ve vztahu s Bohem.“³⁸ Božská láska (erós), jak říkají svatí Otcové, „je nezbytnou potřebou lidské duše.“ Jak lze vidět, tento (v duchovním smyslu chápaný) erotický vztah – jako nejvyšší možný stupeň lásky mezi Bohem a člověkem – je něčím, co přináší skutečný pokoj člověku.³⁹ Tento vzácný, tajemný vztah s Bohem, tento Božský erós je spolu s mystickým životem a zkušeností Boží blahodati darován a současně vyvěrá ze života založeného na účasti na svatých Tajinách a neustálé modlitbě, jakož i na veškeré další nezbytné asketické praxi pravoslavné Církve, kterou nám předávají svatí Otcové a Filokalie.

Starec Georgios ze Svaté Hory Athos během svého života vždy svědčil o tom, že Kristova blahodat' nám nabízí nebeské zkušenosti, a to všem pravoslavným křesťanům, kteří vedou „dobrý zápas“ v Kristu. A také proto není třeba vyhledávat jiné, zdánlivě spasitelné zkušenosti, abychom se v jejich důsledku nemuseli zbytečně namáhat a ztrácet náš drahocenný čas. Daleko potřebnější je spíše projevit naši vděčnost, a to vděčnost nikoli vynucenou, ale pramenící z čisté a upřímné lásky křesťana; z lásky, která jeho srdce naplňuje současně i slzami radosti a smíření.

Starec Georgios rovněž zdůrazňoval, že Církev, v níž absentují věřící (její členové – ať již pastýři, mniši či laici) se zkušeností osobního společenství s Bohem, snižuje svoji hodnotu a převrací se na roveň ideologie, mravokárství a končí na úrovni církevně neplodné antropocentrické instituce. Jestliže lidé nenaleznou tuto zkušenost v Církvi, aby utišili svou žízeň a hlad po duchovní pravdě, budou se utíkat k mělkým vodám a pomyslným rájům mimo hranice Církve. Nákaza plynoucí z těchto míst však může být z duchovního hlediska často smrtelná.⁴⁰

---

³⁶ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. *Οι συμερινοί νέοι δυσκολεύονται να πλησιάσουν γενικά την Εκκλησία* (online). [2020-06-08]. Dostupné na internetu: < <http://www.diakonima.gr/2010/09/12/...> >.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Viz tamtéž.

⁴⁰ Viz ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. Ο ρόλος του Ορθοδόξου μοναχισμού στην μακραίωνα ιστορία της Εκκλησίας. In: *Ο ΟΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ*, Άγιον Όρος 2001, roč. Β', č. 26, s. 37.

Chrám a klášter – centra duchovního života pravoslavného křesťana

Pro nás, pravoslavné křesťany, je tím nejposvátnějším místem našeho přebývání na zemi *svatý chrám*, kde se nejenom setkáváme s ostatními *jednomyslně smýšlejícími*⁴¹, ale kde se společně a tajemně sjednocujeme s naším Pánem a Spasitelem Ježíšem Kristem. Poslechněme si slova svatého Justina Čelijského, který hovořil o významu chrámu z pohledu pravoslavného křesťana: „Každý svatý chrám je jedním kousíčkem nebe na zemi. Když totiž stojíš uvnitř chrámu, již tehdy se nacházíš na nebi. A tak, když tě země svírá svým utrpením, utíkej rychle do chrámu, vejdi dovnitř, a hle, najednou se ocitneš v Ráji.“⁴²

Jedním specifickým místem na tomto světě, které je považováno za zcela ojedinělé terapeutické a duchovní centrum „par excellence“, kde mnozí pravoslavní křesťané nacházejí útěchu, poučení, osvícení a uzdravení, je Svatá Hora Athos v Řecku – oáza v poušti dnešního světa, který hyne v ateismu, dezorientaci a doslova paralogismu, která je „ukazatelem cesty vedoucí k nebi, k Otci nebeskému“⁴³.

Jeden velký světec Pravoslavné církve, ctihodný starc Paisij Svatohorec, říkal: „Kdyby lidé častěji navštěvovali kláštery a zachovávali duchovní pouta s mnichy, mnoho psychiatrických léčeben by již bylo zavřeno. V klášteře totiž každý mnich zušlechťuje své vlastní posvěcení, a proto je povolán, aby působil jako kvásek pro duchovní pokrok a spásu okolního světa.“⁴⁴

Pro člověka není nic významnějšího než jeho spása. Dnes, více než kdykoli dříve, potřebuje současný člověk najít především sám sebe, opravdového člověka, který by byl duchovně vyrovnaným a obnoveným, pro nějž by spása nebyla jen vytouženým cílem, ale též životním zápasem nabytou skutečností. Tuto spásu jest možno „nabrat“ plnými doušky zcela jedinečně právě na Svaté Hoře Athos – v Zahradě Přesvaté Bohorodice.

Michal Dvořáček

V Třebíči dne 12. června 2020

---

⁴¹ Srov. Skutky 2,1: „A když přišel den padesátý, byli všichni jednomyslně pospolu.“

⁴² SVATÝ OTEC JUSTIN NOVÝ (Čelijský). *Svatý Abba Justin a jeho osvícená poučení o svaté Církvi*. Překlad na: <http://pravoslavbrno.cz/ze-slov-velkeho-srbskeho-zlatousteho-o-nasi-svate-cirkvi/>.

⁴³ ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΕΦΡΑΙΜ (Ηγούμενος Ι.Μ. Βατοπαδίου): *Γιατί οι άνθρωποι επισκέπτονται το Περιβόλι της Παναγίας*; (Proč chtějí lidé navštívit (Athos) Zahradu Přesvaté Bohorodice?). Dostupné na: <https://ieramonopatia.gr/psyxofeli/agio-oros-giati-oi-anthropoi-theloy-n-episkeptontai-to-perivoli-tis-panagias/>.

⁴⁴ Cit. tamtéž.

Bibliografie:

ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΛΑΜΑ. *Υπέρ των ιερώς ησυχάζοντων* 1,3,42. Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, επιμέλεια Π. Χρήστου, τομ. Α , Θεσσαλονίκη 1962, s. 453.

ATHANÁSIOS Z PARU (Αθανασίου Παρίου. Επιτομή. Συλλογή των Θείων της Πίστεως Δόγματων. Λειψία. 1806, s. 256-257.)

ΑΡΧΙΜ. ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ, *Οικοδομώντας τον ναό του Θεού μέσα μας και στους αδελφούς μας*, Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 2013, sv. Α , s. 57.

CTIHDNÝ EFRÉM KATUNAKIOTSKÝ. *Svatořečení ctihodného Josefa Hesychasty a spolu s ním dvojice svatohorských starců.* Dostupné na: <https://pravoslavbrno.cz/svatoreceni-ctihodneho-josefa-hesychasty-a-spolu-s-nim-dvojice-svatohorskych-starcu/>.

CTIHDNÝ SOFRONIJ Z ESSEXU. *Na Svaté Hoře nikdo o Bohu nehovořil, ale všechno a všichni o Nĕm svědčili.* Dostupné na: <https://pravoslavbrno.cz/na-svate-hore-nikdo-o-bohu-nehovoril-ale-vsechno-a-vsichni-o-bohu-svedcili/>. Více o tomto světcí zde: Více o tomto světcí: <https://orthodoxartsjournal.org/the-icon-of-a-new-saint-sophrony-the-athonite/?fbclid=IwAR1FOnFnMkW4tcHbC81aSAhyH0B1bS7uQxqnrMgwkz7hG1Cz4Ai6bYcr9A>

EPIFANIOS THEODOROPoulos. *Jediná bezpečná cesta ke spáse.* Překlad dostupný zde: <http://pravoslavbrno.cz/jedina-bezpecna-cesta-ke-spase/>. Srov. „Η μητέρα μας Εκκλησία“ (Naše Matka Církev), Archim. Jannis Kostof, str. 323-325).

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΕΦΡΑΙΜ (Ηγούμενος Ι.Μ. Βατοπαιδίου): *Γιατί οι άνθρωποι επισκέπτονται το Περιβόλι της Παναγίας;* (Proč chtějí lidé navštívit (Athos) Zahradu Přesvaté Bohorodice?). Dostupné na: <https://ieramonopatia.gr/psychofeli/agio-oros-giati-oi-anthropoi-theloyn-na-episkeptontai-to-perivoli-tis-panagias/>.

ΓΕΡΟΝΤΑΣ ΕΦΡΑΙΜ, Καθηγούμενος Ιεράς Μεγίστης Μονής Βατοπαιδίου. *Εμπειρική και ακαδημαϊκή θεολογία* (Dostupné na: <https://www.pemptousia.gr/2015/12/empiriki-ke-akadimaiki-theologia/>)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. *Οι σύμερινοι νέοι δυσκολεύονται να πλησιάσουν γενικά την Εκκλησία* (online). [2020-06-08]. Dostupné na internetu: < <http://www.diakonima.gr/2010/09/12/...>>.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. Ο ρόλος του Ορθοδόξου μοναχισμού στην μακρά ιστορία της Εκκλησίας. In: *Ο ΟΣΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ*, Άγιον Όρος 2001, roč. Β', č. 26, s. 37.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ. *Η θέωσις ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου.* Άγιον Όρος 2000, 74 s. ISBN 960-7553-07-1. Srov. český překlad tohoto díla: GEORGIOS, archim.: *Theosis (čili zbožštění) jako smysl života člověka.* Pravoslavná církevní obec v Brně, Brno 2006, 52 s.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ.: *Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς – Διδάσκαλος της θεώσεως.* Άγιον Όρος 2006, s. 35.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ, αρχιμ.: *Ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς – Διδάσκαλος της θεώσεως.* Άγιον Όρος 2006, s. 65.

Κυριακή της Ορθοδοξίας στην Ι. Μονή ος. Γρηγορίου Άγ. Όρος. In: *Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός.* Α' Τρίμηνο 2009, s. 444.

METROPOLITA JEROTHEOS (VLACHOS): *To Πρόσωπο στην Ορθόδοξη Παράδοση*, έκδοσης Μονής Γενεθλίου της Θεοτόκου, Λεβάδεια 1994, s. 162.

NIKETAS STETHATOS: *Filokálie* (Νικήτα Στηθάτου, Φιλοκαλία, Δ', vyd. Άστερος, 1976, s. 134, odd. 79.)

(†) Ρωμανίδου, Σ. Ι. *Πατερική Θεολογία.* Εκδόσεις Παρακαταθήκη. Επιμέλεια – Σχόλια: Μοναχού Δαμασκηνού Αγορείτου. Θεσσαλονίκη 2004. 302 s.

SVATÝ JUSTIN NOVÝ (Čeljijský). *Bez zmrtnýchvstání Krista by nebylo ani křesťanství!* Překlad dostupný na: <http://pravoslavbrno.cz/8454-2/>.

SVATÝ OTEC JUSTIN NOVÝ (Čeljijský). *Svatý Abba Justin a jeho osvícená poučení o svaté Církvi.* Překlad na: <http://pravoslavbrno.cz/ze-slov-velkeho-srbskeho-zlatousteho-o-nasi-svate-cirkvi/>.

ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ (Σαχάρωφ), αρχιμ.: *Περί πνεύματος και ζωής.* Έσσεξ Αγγλίας 1995, s. 17.